

N:o 26.

SVENSKA
FORNMINNESFÖRENINGENS
TIDSKRIFT.

NIONDE BANDET.

2:a häftet.

INNEHÅLL:

	Sid.
BERGMAN, C. J., Solberga nunneklosters läge inne i eller utanför Visby?	111.
KLINT, A. H., Meklenburgska och svenska ordspråk	122.
GÖDEL, VILHELM, Hjalmars och Hramers saga. Ett literärt falsarium från 1690.....	137.
MONTÉLIUS, OSCAR, Den nordiska jernaldernas kronologi. I. Med 53 fig.	155.

Solberga nunneklosters läge

inne i eller utanför Visby?

Af

C. J. Bergman.

Om detta med jorden längesedan jämnade cistercienser- eller bernhardiner-klosters byggnadsstil och öfriga arkitektoniska förhållanden torde man numera icke kunna få upplysning, enär från forna tider någon beskrifning eller teckning däraf icke lär förefinnas. Och hvad särskildt angår klosterbyggnadernas grundritning och geometriska omfång torde det likaledes vara omöjligt att erhålla kunskap, ifall nämligen tro kan sättas till en skriftligen upptecknad, här nedanför meddelad sägen, att klosterbyggnadernas grundmurar blifvit för flera årtionden sedan uppbrutna och för världsliga ändamål egennyttigt begagnade. Men bekant är däremot, enligt befinliga, talrika urkunder, att klostret af Linköpingsbiskopar, påfliga legater och påfvar varit begåfvadt med mångahanda privilegier, och att det af fyra konungar, Magnus Eriksson, Albrekt af Meklenburg, Kristiern d. 1:e och Hans d. 2:e varit hugnadt med utförliga skyddsbref. Mycket ofta har det varit ihågkommet med testamenten och gåfvor af penningar och jordagods icke blott från personer på Gotland, utan ock från furstliga, adliga och borgerliga män och kvinnor på svenska fastlandet. Det var således på sin tid en ingalunda obekant helgedom. Solberga-systrarnas till jungfru Maria, deras skyddspatronessa, och till helgonen ställda fromma förböner för döde och lefvande, tyckas hafva på tolf-, tretton- och fjorton-hundratalen varit högt värderade och ifrigt eftersökta.

Men om klostrets belägenhet gifves det olika meningar.

På Gotland har man alltför äldre tider hyst den åsigten, att det legat vidpass 500 steg sydost från Visby ringmur, i närheten af den ännu s. k. »Jungfrustig» och på den högt belägna mark, där minneskorset öfver de år 1361 uti striden med konung Valdemar Atterdag därstädes fallne Gutarne ännu står i den efter nämnda kors kallade »Korsbetningen», samt strax norr om statens kruthus och om stadens n. v. begravningsplats. En brunn med godt och ymnigt vatten anses nu vara det enda, som återstår af den forna klostergården.

Af några mycket framstående, äfven af mig högt värderade häfdatecknare: HENRIK REUTERDAHL, CARL GUSTAF STYFFE och HANS HILDEBRAND, har emellertid den åsigt blifvit framställd, att ifrågasvarande kloster legat inne i Visby stad. I största korthet hafva Reuterdahl och Hildebrand uttalat denna mening: den förre i »Sv. kyrkans historia» (II, 488), där det heter, att klostret legat »i södra utkanten af staden», och den senare i »Visby och dess minnesmärken» (s. 16), där läget inom murarna är i förbigående omnämndt och utan vidare utredning, säkerligen af den anledning, att det lärda och lärerika arbetet är egnadt åt de i staden ofvan jord befintliga minnesmärkena.

STYFFE har däremot i sitt stora arbete »Skandinavien under Unionstiden» (2:a uppl. s. 346) egnat frågan en speciel uppmärksamhet. Han har där ur diplomerna samlat en mängd uppgifter till stöd för sin åsigt. Hvad han skrivit om Solberga skall här fullständigt meddelas: det har följande lydelse.

»I afseende på Solberga klostres läge är åtminstone visst, att det i 15:e århundradet legat inom staden, ty i ett s. k. systerskapsbref af Skoghkloster af d. 27:e oktober 1435 kallas det 'Solborgs kloster i Visby', och i konung Kristierns skyddsbref af d. 10:e juli 1459, hvilket är utfärdadt på Visborg, heter det 'S:t Bernhards kloster i Visby'. I Visby rådhusarkiv finnes ett pergamentsbref, hvori Otto Dusenboreh d. 25 april 1469 till abbedissan Gertrud Herentrejs säljer en gård 'achter by dem juncvrouwen klostres bynnen Wysbu'. Att nunnorna begagnade S:t Jakobs kyrka, synes af ett biskop Knuts dombref af d. 11 oktober 1420 i en tvist emellan S:t Laurentii kyrka och nunnorna i S:t Jakobs kyrka, tryckt i Spegels Skrifteliga Bevis till Biskops-Chrön. Ups. 1716 s. 133. Jfr Wallin, Gothländska Samlingar II, 127, 129. Det är sannolikt, att klostret förut legat på ett annat ställe i den högre delen af staden,

men ingen anledning är, att det legat utom murarna. Biskop Lars i Linköping utfärdade d. 12 augusti 1246 ett bref för 'moniales de Wisby', hvilka af legaten Vilhelm af Sabina d. 25 maj 1258 kallas 'moniales de Monte Solis in Visby'. I ett testamente af d. 4 mars 1345 heter det ock 'monasterium dominarum in (icke juxta) Visby'. Diplom. Sv. I, 315, 335; V, 418.»

Det kan för visso synas mer än betänkligt, att mot en sådan hädforsare som Styffe uppträda polemiskt. Men hvad jag i några äldre skrifter funnit angående klostrets läge utanför staden och hvad gotländske eller på Gotland en längre tid bosatte män i skrift och tryck om denna sak hafva uttalat skall här till pröfning anspråkslöst framställas.

Klostrets läge *utanför* stadsmuren angifves i nedannämnda handskrifter och tryckta arbeten:

Gåfvobref af Birgitta Knutsdotter, riddaren Magnus Bengtsons enka, i hvilket hon för sitt, sina barns och föräldrars själsgagn förärar Solberga nunnekloster vid Visby (»Conventui sanetimonialium Montis Solis circa Wysby») ett markland jord i Långby, etc., dateradt d. 18 okt. 1349, och aftryckt af Emil Hildebrand, »Sv. diplomatarium», VI, h. 1, N:o 4498, s. 145.

(»Circa» betyder, såsom bekant är, i klassiskt språk äfven »i närheten af något, i någons omgifning». Klotz »Handwörterbuch der lat. Sprache» I, 867, Cavallin, »latinskt lexikon», I, 288, m. fl.).

STRELOW (född i Visby 1587, superintendent på Gotland 1644—56): »Guthilandske Cronica», tryckt i Köpenhamn 1633, s. 120: »Soelbierg Kireke udenfor den Syndre port i Slottens Bygning». (Det sista ordet säkert skrif- eller tryck-fel i stället för Betning).

NEOGARD, LARS NILSSON, (född på Gotland 1683, pastor på Östergarn): »Gautau Minning», stort manuskript i folio uti Visby h. allmänna läroverks bibliotek, författadt omkring 1730-talet, 4:e kapitlets 2:a del § 24: »Solbergs kyrka i södra förstaden».

SPEGEL, H., (superintendent på Gotland 1679—1685): »Rudera Gothlandica» 1683, handskrift i Vexjö läroverks bibl., I, XIII § 1: »Närmast utom staden låg Solbergz kloster», § 2: »Samma kloster stod uti en äng, som kallas Slottsbetningen».

DAHLBERG'S »Suecia antiqua et hodierna» innehåller en perspektivisk utsigt af Wisby, »såsom staden nu (1707) visar sig». Här antydes sydost från staden »Templum Solbergense devastatum», d. ä.: Solberga i grund förstörda kyrka.

SCHOUMACHER, JOHAN, (född i Visby 1691, rektor vid stadens skola): »Dissertatio de Gothlandia», Upsala 1716, s. 25: »Verum extra ipsam urbem duo tantum templa, nempe S. Georgii in suburbio septentrionali et alterum in monasterio Monte Solis», d. ä.: men utom själfva staden finnas endast tvenne kyrkor, nämligen S. Jöran i norra förstaden, och den andra i Solberga kloster.

RHYZELIUS, »Monasteriologia», 1740, s. 157: »Utänför staden några lemningar (af klostret) synliga ännu 1727». Rhyzelius hade själf varit i Visby.

VALLIN, JÖRAN, superintendent på Gotland 1735—44, har af trycket utgifvit »Gothländska samlingar» i 2 delar, tryckta 1747 och 1776:

I, 49: . . . »Uti staden har icke varit något Benediktiner Kloster, utan endast i Ruma (Roma) för Munkar och i Solberga för Nunnor af bemelte Orden. Af en fremmande och obekant kan snart skrivas *uti*, i stället för *vid* eller *utom* Staden.» — (Som bekant, voro Cistercienserna afläggare från Benediktiner-orden och nämnas stundom med denna ordens namn).

I, 260: »Gamle Män berättä, att hon (Solberga klosterkyrka) stått på venstra handen om vägen, som löper ifrå Söderport til Kopparsvik, och minnas sig der hafva sett rudera efter et gammelt Stenhus. Herr Biskopen Dr. Rhyzelius, som ock själf varit på Gothland, intyggar jemvel, att vid Solberga Kloster hafver varit en vacker kyrka, efter hvilken några lemningar syntes år 1727.» —

II, 110: Det af K. Valdemar, enligt Strelows krön. s. 172, på valplatsen bygda kapellet, »bygdes i den så kallade Stottsbetningen. Hvarest den är belägen, veta vi, ty han kan hvarken sjunka, brinna eller rifvas neder, nemligen millan Öster- och Söder-port. Stenkorset står ock i denna dag. . . . Strax brevedid korset synes en stor hög, nu öfverhölgd merendels med jord och bevext med gräs, hvarunder tyckas ligga lemningar af ett gammalt Stenhus. Men om just på detta stället Klostret stått, är icke så vist, efven ock om K. Valdemar der bygt et Capell. Eljest är nog troligit, att här kunnat fordom i Påviska tiden varit et Oratorium. . . . Vi hafva tillförne (I, 260) hört gemene mans sägen vara, det ock många vackre män

bevittna, som trott sig hafva sett Klostrets qvarlefvor, at det legat utom Söderport icke långt från vägen til Kopparviks Qvarnar. Om nu detta är sant, så kan klostret icke hafva legat i Slottsbetningen, ty denne ligger från Staden i Sud-ost, men det andre i Sud-Väst. Visserligen hafva klostrets rudera varit synliga så väl i Strelows tid som i de nyares, men mig undrar, att han intet nämner derom. Jag vil likväl häruti vara hvarken mot eller med, ehuru väl det ser sellsam ut, att på detta senare stället — utanför Söderport vid Kopparsviksvägen — »aldrig det ringaste spor mera skal finnas efter något hus eller en så stor bygning, som et Kloster eljest plägar vara. Det kan imedlertid vara oss lika mycket, om Klostret legat i Öster eller Väster, ty vi blifve deraf hvarken rikare eller sellare.»

II, 129: »Någon kunde invända, att här» — i k. Kristiern d. 1:es skyddsbrief af år 1459 — »står S. Bernardi Kloster i Visby, der likväl Solberga kl. icke var belägit uti, men utom Visby, nemligen i Södra Förstaden. Doch detta har intet att betyda, ty Förstäderna räknas så väl till Staden, som Husen innom murarna. Derföre skrefvo de äldre på Latin likaledes: *Moniales de monte solis in Visby*». —

? J. P. TORSMAN, tullförvaltare i Visby. I ett ex. af Vallins Gothla Samlingar, hvilket anses hafva tillhört nyssnämde Torsman, och hvilket sedan kommit att ägas af hans efterträdare J. Ruuth d. ä. (tullförvaltare 1804—19), och efter denne af sonen J. Ruuth d. y. och på den sistnämdes auktion försålles, finnes på ett hvitt blad följande handskrifna anteckning:

»När jag» (— J. P. Torsman? —) »kom till Visby 1767 voro ruinerna icke så förfallna som 37 år därefter. Då voro lemningar synliga af det kapell, som stått i sydöstra hörnet af Korsbetningen emot åkern där intill, likasom af Vinhuset eller Beursen, hvarpå både konst och kostnad varit mycket använd: stora och sköna pelare af huggen och slipad sten prydde ruinerna — nu en trädgård. När bränvin skulle hjälpa Sveriges finanser eller Kronans kassa, togs sten till Bränneri-hus-byggnaden år 1777 från gamla Beursen ned till gatan, hvarefter platsen inrymdes mot lite afgift.»

(Genom den tillagda uppgiften om Vinhuset (kalfskinnshuset), hvilken öfverensstämmer med andra säkra uppgifter om nämnda hus, synes anteckningen om Kapellet i korsbetningen, d. v. s. Solberga kloster-ruin, vinna i trovärdighet.)

SÄVE, P., (född i Visby 1763, lektor vid gymnasiet, medredaktör af Visby Veckoblad 1823—25, död 1837) skref i en uti nämnda tidning införd längre uppsats med titel »Vandringar i och utom Visby», i n:o 14 1825 om Korsbetningen:

»Denna grönskande höjd, som visar ett högt upprest stenkors» (— s. k. Valdemars-korset —) »till minne af det olyckliga fältslaget år 1361, förvarar tillika ruinerna af Solberga nunnekloster. Från den närbelägna 'Jungfrustigen' uppstego andäktiga hymner från de jungfrur, som egnat sig åt försakelsen.» —

(Jungfrustig heter ännu i dag en väg, som öster om Korsbetningen går söder-ut.)

ALFVEGREN, G., (född på Gotland 1773, stadskomminister i Visby 1808, sedan pastor och kontraktsprost, död 1845), har efterlemnat en handskrift om Gotlands historia, där det s. 527 heter om Solberga: »beläget straxt utom murarna».

GUSTAFSON, M., (född på Gotland 1770, konsistorie-notarie i Visby 1801—1846, död sistn. år; förf. till en vidlyftig handskrift »Gotländska samlingar», folio, påbörjade 1817, fortsatta till 1830- och 40-talen; handskriften i hans söners ägo). I afdelningen om klostren heter det om Solberga:

.... »Angående läget synes Strelow hafva rätt, ... (nämligen) straxt i söder om Stenkorset, som till de slagnes åminnelse derstädes blef upprest .... Och som en stor del af stadens ödelagda Kyrkor blifvit af efterkommande i grund nedbrutna, för att begagna deras kostliga huggna stenar till enskilda byggnader, så har ock skett här allt ned i grundvalen, som af de djupa grafvarna ännu synbart är. Dock fanns vid Kruthusets anläggning i grannskapet härstädes för några år sedan ännu åtskilliga huggna hörnstenar af forntidens stämpel. Sjelfva platsen, omkring 400 alnar i sudost från Södra stadsporten, är på en sandbacke, den högsta i trakten, med fri och vacker utsigt öfver staden och hafvet i vester, hvadan namnet Solberg troligen uppkommit. .... Under tidens lopp har klostret kommit i besittning af betydliga fastigheter. Närmast kring sitt hemvist ägde nunnorna Nunne-å kern vid Österport, Solbjergs-å kern utanför Söderport, Nunne-siken vid Hundlund, ängen närmast i Öster vid Jungfrustig, m. m.»

BRUNIUS, C. G.: »Gotlands Konsthistoria» 1864:

I, 281: »Solberga kloster, som hade en egen kyrka, låg några hundra steg utanför ringmuren, mellan vägarna, som utgå från

Söder- och Öster-port. År 1727 sågos några lemningar», för hvilken uppgift åberopas här ofvan citerade Rhyzelius.

I, 322: »Det berättas, att k. Valdemar låtit uppsätta detta ringkors och derjämte bygga Solberga kloster . . . . . Härvid bör anmärkas, att Solberga kloster som låg i närheten, tillkommit mer än 100 år innan nämde konung hemsökte Gotland och plundrade Visby.»

KLINGVALL, J. G., (född på Gotland 1786, lektor i Visby, död 1866), »Kort sammandrag af Gothlands och Visby historia» 1834, s. 14: »I förstäderna har varit tvenne kyrkor, näml. S:t Göran, hvars ruin ännu kvarstår, och Solberga klosterkyrka».

SÖDERBERG, D., (född på Gotland 1807, lektor i grekiska och historia, död 1882), »Vägledare i Visby ruiner», 1845, s. 18: »Straxt utom murarna låg Solberga nunnekloster».

SNÖBOHM, A. TH., (född på Gotland, folkskolelärare), »Gotlands land och folk» 1871, s. 50: »Solberga i södra förstaden utanför stadsmuren».

SÄVE, P. A., antikvitets-intendent, och BERGMAN, C. J., (båda födde på Gotland, den förre 1811, den senare 1817, båda elementarlärare i Visby), »Gotland och Visby i taflor» 1858, s. 1: »Solberga kloster beläget sydost från och invid staden». — Den senare har i några topografiska skrifter uttalat samma mening.

LINDSTRÖM, G., (född i Visby 1829, elementarlärare i nämnda stad, sedan professor vid K. Vetenskaps-akademien), »Anteckningar om Gotlands Medeltid», 1892, I, s. 89:

»Af de 15 kyrkor, som lågo inom murarna och de två utanför, voro fem klosterkyrkor eller tillhörde med kloster likställiga inrättningar». I en not uppräknas de fem klosterkyrkorna, näml. »Nikolaus, Katharina, Solberga, Helge-Ands och S:t Göran». Enär belägenheten inne i Visby af Nikolaus, Katharina och Helge-Andshuset är alldeles oomtvistad, synes det, att Lindström räknar Solberga bland de två utanför murarna.

Såsom här ofvan af citatet ur Styffe's stora arbete »Skandinavien under Unions-tiden» nogsammt inhemtas, har den högt aktade författaren stödt sin åsigt om Solberga-klostrets belägenhet på det i urkunderna förekommande dels latinska ordasättet »in Wisby», dels det platt-tyska »bynnen Wysbu» och dels det danska och svenska

»i Wisby». Men redan för halftannat århundrade sedan har superintendenten Jöran Wallin (i »Gothl. samlingar», II, s. 129, § XX) upptagit och förklarat nämnda ordasätt. Den lärde arkeologens, förut anförda, ord torde här få upprepas: »Någon kunde invenda» — skriver han — »att här (i k. Hans' skyddsbref) står S. Bernhards kloster NB i Wisby, der likväl Solberga kl. icke var belägit uti, men utom Wisby, nemligen i Södra Förstaden. Dock detta har intet att betyda, ty Förstäderna räknas så väl till Staden som husen inom murarna». — Och det har varit och är ännu vanligt både i dagligt tal och offentliga handlingar, att den, som bor eller äger tomt belägen vester, norr, öster eller söder om stads-muren på stadens grund, anses vara boende eller tomt-ägare i Visby. Några exempel må anföras: I Länsstyrelsens senaste 5-årsberättelse för 1886—90 heter det s. 13: »Under perioden hafva 2 gjuterier och mekaniska verkstäder varit i verksamhet, det ena i Visby, det andra i Fole socken». Med det i Visby belägna gjuteriet kan icke menas något annat än Otter & komp:ies gjuteri, men detta ligger utanför stads-muren, öster därom. Vidare heter det i samma officiella berättelse, Tab. 5, s. 25: »Aktiebolaget Visby Cementfabrik i Visby stad», men fabriken ligger ett stycke söder om staden. Och vidare Tab. 8: »om fromma stiftelser i Visby» nämnes s. 28 »Gotlands Sjukhem», men detta ligger i närheten af Cementfabriken, söder om staden. Och för några tiotal af år sedan skrefs ett testamente med en donation till »Sjukhemmet i Visby», och den bestämda gåfvan tillföll stiftelsen. Männe någon om 5 à 6 århundraden, då möjligen sjukhemmets byggnad är förstörd eller inrättningen flyttad, men sjukhemmets arkiv med det där förvarade testamentet vore i behåll — männe någon skulle vilja påstå, att prinsessan Eugenie's fromma stiftelse af henne anlades inne i Visby?

Angående det latinska »in Wisby» kan i förbigående antecknas, att detta uttryck äfven i fullt klassiskt språk kan betyda: i närheten af Visby. I utförliga latinska språkläror finner man i kapitlet om Ortsbestämningar äfven följande regel: »*In* framför städernas namn i ablativ begagnas när antingen blott en del af staden eller om dess område skall betecknas». Exempel härpå finnes hos Cicero och Cæsar, m. fl. författare.¹ — Att ett latinskt gåfvobref af år

¹ Se härom: Supple, Prakt. Anleitung zum Lateinschreiben, 2:e Aufl., 1874, I, § 196, 3. — Krüger, Gramm. d. lat. Sprache, I, § 387, 3. — Draeger, Hist. Syntax, 2:e Aufl. I, s. 519. Såsom exempel anføres

1349 angifver Solbergaklostrets läge »circa Wysby», d. v. s. i närheten af Visby, är i det föregående anfördt.

I fall detta kloster legat inne i Visby, månne det icke är förvånande, att ej den ringaste tradition därom förefinnes — att icke namnet af den på sin tid mycket besökta och med så stor frikostighet omfattade helgedomen kvarlefver vid någon vrå, vid någon fläck af stadens inre område? Man vet, hvarest det i grund förstörda Kalfskinnshuset har legat, hvarest de med jorden jämnade kyrkorna S:t Mikaël, S:t Jakob och Ryska kyrkan varit uppförda inne i staden. Något sådant om Solberga vet man emellertid icke. Namnet låter också icke stads-aktigt och förekommer icke, åtminstone hvad mig veterligt är, i någon annan stad. Däremot förekommer det mångenstädes såsom beteckning på bondgårdar, däraf på tvenne i Fröjels socken på Gotland, vidare på herregårdar och säterier, samt på ej mindre än fem lantsocknar i olika svenska landskap. Om några af dessa orter är det antecknadt, att de hafva ett högt och fritt läge, hvilket också passar in på det gotländska klostret, i fall detta legat utanför staden.

Icke heller är det för mig bekant, att åtminstone i Sverige något cistercienser- eller bernhardiner-kloster legat inne i någon stad. Munk-klostren Alvastra, Nydala, Varnhem, Julita, Roma, Husaby, Herrevad och Ås — samt nunneklostren Sko, Gudhem, Askaby, Riseberga, Vårfruberga, Byarum och Rackeby (lägges här till Solberga, så äro alla cistercienserkloster i Sverige uppräknade) — samtliga dessa kloster lägo på större eller mindre afstånd från städer. Det synes, att bröderne och systrarna af nämnda orden undvikit det egentliga stadslifvets buller och larm.¹

från Cicero, Att. 8, § 8: »in Cajeta», hvilket här betyder icke i staden C., utan i grannskapet af nämnda stad, där Ciceros landtgård var belägen. Och från Cæsar, BC. 2, 18: »in Hispoli», hvarmed han menar hamnområdet vid Hispalis. Äfven hos Livius och Plinius den ä., m. fl. finnas exempel med dylik betydelse. — Äfven hvad angår rörelse till eller från en stad omtala skolgrammatikor skilnaden mellan »Romam proficisci» och »ad Romam proficisci», samt mellan »Româ proficisci» och »a Roma proficisci». Ellendt-Styffert, Lat. Gramm. § 191 Anm. 2; Madvig, Lat. Sprachlehre für Schulen, § 275 Anm. 1. Användning af preposition sker för att beteckna omgifningen af en stad.

¹ Se härom Sveriges historia, 1:a bandet, af Oscar Montelius, s. 379. Vallin, Gothl. Saml. I, 48, m. fl. författare.

För de läsare, som hittills tåligt följt med författaren genom den långa raden af torra diplomatariska excerpter, antikvariska notiser, lokala traditioner samt mer eller mindre rimliga konklusioner, vill förf:n nu föreslå, att de till omvexling och behöflig vederkvickelse ville göra eller förnya bekantskapen med en händelserik och mycket romantisk berättelse, som från slutet af 1300-talet är fäst vid det gotländska nunneklostret. Det är berättelsen om Stolts Elisif och hennes bortröfvande från cistercienser-klostret Riseberga i Nerike. Den är flerestådes framställd,¹ och här må endast hufvud-dragen däraf meddelas.

En af konung Albrekts af Meklenburg hofmän och gunstlingar, vid namn Bernhard den långe hade vid ett besök, som han i sällskap med konungen gjorde i Riseberga nunnekloster, fått se och förälskat sig i den unga och sköna klosterjungfrun Elisif. Med sin konung till bönenman, framställde han hos hennes fader, den förnämde och rike herr Erik i Östergötland, sin anhållan att få gifta sig med dottern, men erhöll ett tvärt afslag. Då återvände han till klostret, och det lyckades honom att bortröfva henne, mot hennes vilja. Han skyndade med sitt byte till Stockholm; men då, efter slaget vid Falköping (1389), Albrekts anhängare ej längre ansågo sig säkra i nämnda stad, beslöt han, att föra sitt kloster-rof till Tyskland.

»Bernhard han seglar i böljorna blå,
Hans segel de stodo så spände,
Stolts Elisif faller swa mången tår
Allt yfvir sitt stora elände,
Herre Christ radi fyr oss allom!»

såsom det heter i ett om händelsen af den samtidige, vittre Linköpings-biskopen Nils Hermanson — hvilken uppgift dock troligen är oriktig — i folkvisans tonart författadt och i ej mindre än 50 strofer utfördt skaldestycke.

Men Elisif ropade till Gud om befrielse från röfvaren. Då uppstod en förfärlig storm, fartyget förliste vid kusten af Gotland, och Bernhard med alla ombord omkom i vågorna, utom Elisif, som af »hafsens miskundsamma böljor» blef kastad i land och räddad af en fiskare, som förde henne till Visby kloster. Att med klostret

¹ Af H. Hildebrand i Sveriges historia, 2:a bandet, s. 95—96; af C. G. Starbäck i Berättelser ur Sv. historien, 4:e d:n s. 314—321; och af Vallin i Gothl. samlingar, 2:a d:n s. 139—144 m. fl.

menas Solberga är nog påtagligt, och hos cisterciensiska ordenssystrar erhöll hon fristad och vård. Men hon längtade tillbaka till Riseberga, där hon svurit att lefva och dö. Nyssnämde biskop Nils Hermanson, som då var på visitationsbesök i Visby, villför hennes önskan och förde den olyckliga, hårdt pröfvade och efter de genomgångna vedermödorna mycket medtagna nunnan tillbaka till hennes Riseberga, där hon dock efter några dagars lidande afled.

Den sörjande fadern utfärdade sedan till »*claustrum monialium Montis Solis in Gotlandia*» (d. ä.: till Solberga nunnekloster på Gotland) ett gåfvobref, i hvilket han »för sin dotters själ» anslog till klostret — enligt Jöran Vallins öfversättning af den latinska urkunden — »en half lest Rogs renta att till ewerdeliga tider årligen uppbäras från tvänne gårdar i Swerike &c.». Herr Eriks bref är visserligen icke hvarken till tid eller ort dateradt, men det blef år 1459 afskrifvet och vidimeradt af föreståndarne för dominikaner- och franciskaner-klostren samt kyrkoherden vid S:t Maria, alla i Visby, och med deras sigill bekräftadt. Efter denna i Visby domkapitels arkiv befintliga afskrift har Jöran Vallin meddelat gåfvobrefvet (Gothl. Saml. 2: s. 143). I herr Eriks gåfvobref står endast, att det tillkommit för hans dotters själs frälsning, och är sålunda ett bevis, bland de många, som äro bevarade, på hur högt äfven i andra landskap Solberga-systrarnas förböner den tiden voro uppskattade; men ganska troligt är, att gåfvan varit också en gärd af tacksamhet för den vård, som hans dotter bland dessa fromma systrar åtnjutit.

Så opartiskt, jag kunnat, har jag i det föregående sammanställt de sins emellan stridiga åsigtorna om Solberga-klostrets belägenhet antingen *inom* eller *utanför* Visby ringmur. Att jag oakadt den respektabla auktoritet, som finnes för de förra, dock tills vidare är benägen att tro på de senare, läser läsaren nog hafva förstått; men han bör också, såsom jag hoppas, hafva insett, att jag i denna topografiska tvistefråga framträd (enligt en gammal latinarens ord) »*audacter quidem, sed non impudenter*» — dristigt visserligen, men icke ohöfviskt.
